

Képes György

Részvénytársaságok az 1950-es években

Egy ünnepi kötetbe szánt tanulmányhoz személyes „előszó” kívánkozik. Az 1991–92-es évfolyamon voltam elsőéves joghallgató – Horváth Attila tanár úr az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogi történeti Tanszék népszerű fiatal oktatója volt akkor. A sors úgy hozta, hogy amióta az ünnepelt a Nemzeti Közszerkeleti Egyetem intézetvezető professzora lett, tanszékünkön állandó jelleggel én „foglaltam el” a szobáját. Írásztalunkat azonban ma is közösnek tekintem, és szerencsére máig sokat dolgozhatunk együtt, ami számomra mindig öröm és megtiszteltetés. Mivel Horváth Attila a magyar részvénytársasági jog történetének meghatározó kutatója és szerzője,¹ az utóbbi egy-másfél évtizedben pedig fő kutatási területe az államszocialista korszak állam- és jogtörténete, egy, e két tárgykör metszetében elhelyezkedő témájú tanulmánnyal szeretném őt születésnapján köszönteni.

A magyar jogrendszer „szovjetizálódása”

Ahhoz, hogy megértsük, hogyan nem okozhatott zavart, hogy kereskedelmi társaságokat szabályozó joganyagunk a szovjet típusú diktatúra idején is fennmaradt,² látnunk kell, hogy 1945 után előbb burkoltan, majd egyre nyíltabban épült ki a közjog és magánjog összemosódását, azaz a klasszikus magánjog felszámolását eredményező új jogi intézményrendszer. Ezt a folyamatot szokás „szovjetizációnak” nevezni.³ A korszak meghatározó jogtudósa, Eörsi Gyula 1950-ben megjelent kismonográfiájában Lenint idézve szögezte le: a szocialista államnak nincs szüksége magánjogra, hiszen „a gazdaság körében minden közjogi”.⁴ A „magánszektor” működése „csak a Népköztársaság valamely jogszabályának

¹ HORVÁTH 2005.

² EÖRSI 1955: 331.

³ GERMUSKA 2017: 19–20.

⁴ EÖRSI 1950b. Idézi: VEREBICS 2017a: 69.

kifejezett engedélye vagy rendelkezése alapján lehetséges”.⁵ A Kt. tehát hatályban volt, mégsem merült fel, hogy bárki (akárki) kereskedelmi társaságot alapíthasson.

Az 1945 utáni államosítások során egyébként kezdetben nem magukat a társaságokat, hanem azok vagyonát vették állami kezelésbe, mégpedig kártalanítást ígérve, ami – jóindulattal – még a háború utáni válságkezelés és újjáépítés érdekében meghozott „államkapitalista” intézkedésként is felfogható.⁶ Ilyen rendelkezéseket tartalmazott a szénbányák állami kezelésbe vételéről szóló 12200/1945. (XII. 20.) ME rendelet és az annak szabályait 1946. január 1-jére visszaható hatállyal törvényerőre emelő 1946. évi XIII. törvénycikk, az egyes nehézipari vállalatok állami kezelésbe vételéről szóló 23550/1946. ME rendelet, valamint a teljes hazai energetikai infrastruktúra állami tulajdonba vételéről rendelkező 1946. évi XX. törvénycikk is.

Az 1947. augusztus 31-ei „kékcédulás” választásokat követően azonban a szovjet típusú átalakulás sokkal radikálisabbá vált. Az országgyűlés még az év végén elfogadta az 1947. évi XXX. törvénycikket (bankállamosítás), ami azért is volt jelentős lépés, mert ezáltal 1948 elejére a bankokkal együtt – azok különféle társaságokban meglévő részesedéseinek megszerzésével – több mint 300 ipari és kereskedelmi vállalat került részben vagy egészben (közvetett) állami tulajdonba.⁷ Ugyanezen év elején megszületett a bauxitbányászat és az alumíniumtermelés államosításáról szóló 1948. évi XIII. törvénycikk is, a döntő lépést a piacgazdaság felszámolásában azonban az az 1948. március 25-ei minisztertanácsi ülésen meghozott döntés jelentette, amellyel minden 100 alkalmazottnál többet foglalkoztató ipari vállalkozást államosítottak. Ez a puccsszerű intézkedés már meghozatala napján közel 600, november végére pedig 780 vállalatot érintett.⁸

Az 1949 májusában a Népfront, ténylegesen az MDP által összeállított területi listáiról megválasztott,⁹ immár *de facto* egypárti parlamenttel aztán 1949. augusztus 20-án elfogadtatták, és ünnepélyesen ki is hirdették a Magyar Népköztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvényt, amelynek 4. § (1) bekezdése kimondta, hogy „a Magyar Népköztársaságban a termelési eszközök zöme társadalmi tulajdonként az állam, a közületek vagy szövetkezetek tulajdonában van”. Bár „termelési eszközök magántulajdonban is lehetnek”, a 4. § (2) bekezdése szerint „a dolgozó nép fokozatosan kiszorítja a tőkés elemeket és következetesen építi a gazdaság szocialista rendjét”.

Az Elnöki Tanács által még ugyanezen év végén kibocsátott 1949. évi 20. törvényerejű rendelet azonnali hatállyal el is rendelte a 10-nél több alkalmazottat foglalkoztató

⁵ EÖRSI 1950a:160.

⁶ VEREBICS 2017b: 29.

⁷ PETŐ-SZAKÁCS 1983–1984: 206.

⁸ BARÁTH 2000: 312.

⁹ HORVÁTH-VÖLGYESI 2020: 494.

vállalkozások állami tulajdonba vételét,¹⁰ amivel a kiskereskedelem kivételével a nemzetgazdaság teljes vertikuma állami tulajdonba került.¹¹ Az 1949. decemberi intézkedés 2600 céget érintett.¹² Egyetértünk Horváth Attilával abban, hogy erős eufemizmus mindezt „államosításnak” nevezni, ugyanis ténylegesen „tilos önhatalommal végrehajtott jogtalan vagyonelkobzás történt”, kártalanítás nélkül semmisítve meg immár a „kispolgári, kisvállalkozói tulajdont” is.¹³

Szembetűnő ugyanakkor, hogy (a szovjet joggal ellentétesen) még ekkor, sőt a későbbiekben sem törölték el a kereskedelmi társasági formákat. Még az 1949. évi 20. tvr. 3. § (1) bekezdése is azt mondta, hogy „az állami tulajdonba vétel a részvények tulajdonba vétele útján történik”. A törekvés persze megvolt: megkezdődött, ám nem minden vállalatra terjedt ki a részvénytársaságok átalakítása, illetve felszámolása. A híres Világhy–Eörsi-féle polgári jogi tankönyv visszatekintése szerint a szocialista jogi és gazdasági rend felé tett első valódi lépést – az állami tulajdonban lévő, „jogszállal megállapított alapszabály szerint” működő társaságok után – a korábban részvénytársasági és más kereskedelmi társasági formában működő cégek nemzeti vállalatokká alakítása jelentette.¹⁴

Az államosítás ellenére fennmaradt részvénytársaságok

Az 1948 tavaszán hirtelen állami kézbe került igen nagyszámú magánvállalkozás irányítását az 5390/1948. (V. 11.) Korm. rendelet az adott szakágazatért felelős miniszter kezébe adta. A rendeletre vonatkozó iparügyi miniszteri előterjesztésben a következők olvashatók:

„[A]z állami vállalatok túlnyomó része részvénytársasági formában működik. A részvénytársasági szervezet a tőkés gazdálkodás jellegzetes szervezeti formája és nyilvánvaló az, hogy ez az állami gazdálkodás korában nem állhatja meg tartósan a helyét. Itt meg kell említeni, hogy az új vállalati forma – a nemzeti vállalat – szabályozására szolgáló jogszabály előmunkálatai jelentős mértékben előrehaladtak.”¹⁵

Hamarosan meg is született a nemzeti vállalatról szóló 1948. évi XXXVII. törvénycikk, amelynek 40. §-a szerint azokat a társaságokat, amelyekben az állam tulajdoni érdekeltsége

¹⁰ GERMUSKA 2017: 63; PAPP 2010: 280–281.

¹¹ BARÁTH 2000: 313–314.

¹² GERMUSKA 2017: 64.

¹³ HORVÁTH 2012: 107–108.

¹⁴ VILÁGHY–EÖRSI 1962: 61.

¹⁵ A kapcsolódó iparügyi miniszteri előterjesztést és az ahhoz mellékelt törvényjavaslatot lásd Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár (MNL OL) XIX-A-83-a-235/1948, 215–221.

eléri vagy meghaladja az 50%-ot, a törvény hatálybalépése után „nemzeti vállalatokká lehet átalakítani”. Sem ez a törvény, sem a községi vállalatról szóló 1949. évi X. törvény, de még az állami vállalatról szóló, az előzőeket egységesítő 1950. évi 32. törvényerejű rendelet sem rendelte ugyanakkor el e társaságok kötelező átalakítását, sőt az állami vállalatról szóló tvr. 19. § (2) bekezdése kimondta, hogy „[a] minisztertanács engedélyével egyes állami vállalatok részvénytársasági formában is működhetnek” (korlátolt felelősségű társasági formában ugyanakkor már nem).

Megjegyzendő, hogy az államosítások során sok esetben választották stratégiai jelentőségű ágazatok egyesített, állammonopolista jellegű vállalatainak szervezeti és működési formájaként a részvénytársaságot.¹⁶ Csanádi Györgyöt idézve „Magyarországon a felszabadulás után az államosított vállalatok első szervezeti formái kapitalista formák voltak”.¹⁷ Két ismert példát említve: ilyen volt a Községi Élelmiszerkereskedelmi Rt. és az Állami Áruházak Rt. is. E társaságok azonban hamarosan állami vállalattá alakultak: az Állami Áruházak Rt.-ből jött létre a CENTRUM Áruházak Vállalat, a Községi Élelmiszerkereskedelmi Rt.-ből pedig az a vállalatcsoport, amelynek a részvénytársaság nevéből képzett mozaikszóból lett megnevezése (KÖZÉRT) hamarosan köznévvé vált – még ma is sokan az élelmiszerbolt szinonimájaként használják.

A korabeli szovjet polgári jog kereskedelmi társaságokat tagadó jogiszemély-rendszere ismeretében meglepő, hogy rt. cégformában működtek 1946–1954 között azok a szovjet–magyar vegyesvállalatok is, amelyek történetét a rendszerváltozás után két olyan szerző dolgozta fel, akik maga is közreműködött azok létrehozatalában. E társaságok úgy jöttek létre, hogy a potsdami egyezmény értelmében szovjet kézbe került a Magyarországon befektetett német tőke jelentős része, amelynek működtetésére a szovjet fél vegyesvállalatokat alapított a magyar állammal.¹⁸ Ilyen volt például a Magyar–Szovjet Hajózási Rt., a Magyar–Szovjet Polgári Légiforgalmi Rt. és számos bányavállalat is. Miután a Szovjetunió az 1954. év végén az e társaságokban meglévő részvényeit átadta a magyar államnak, ezek a cégek – a MAHART kivételével – szintén állami vállalattá alakultak át.¹⁹

Az 1948. március 25-ei előterjesztésből tudható, hogy már ekkor külön kezelték azokat a részvénytársaságokat, amelyek részben vagy egészben külföldi tulajdonban voltak.²⁰ Ennek megfelelően kimaradt az államosításból a belga Nemzetközi Hálókocsi és Európai Nagy Express-vonatok Társaság (CIWL), az osztrák Neusiedler Papírkereskedelmi Rt.

¹⁶ VILÁGHY–EÖRSI 1962: 60.

¹⁷ CSANÁDI 1954: 379.

¹⁸ SZÍVÓS–UZONI 1992: 68.

¹⁹ BÁN–KÖRÖSMEZEI 2009: 245.

²⁰ MNL OL XIX-A-83-a-229/1948, 24 (az előterjesztés 1. oldala).

és az SKF Svéd Golyóscsapágy Rt., valamint öt kft. (Haas & Czjek Kft., IBM Magyarországi Kft., Nemesacél Kereskedelmi Kft., Phönix Acél Kft., Semperit Kaucsuk Kft.) is. Az SKF-et azért nem államosították, mert akkor még „a szocialista ipar képtelen volt golyóscsapágyat gyártani”,²¹ míg a szintén máig jogfolytonosan működő IBM azért maradhatott fenn sértetlenül kft. formában, mert a háború után az ország legfontosabb statisztikai adatait, így az 1949. évi népszámlálási adatokat is a cég gépein dolgozták fel, és ennek zökkenőmentességét nem merték kockára tenni.²²

Az egyik legismertebb olyan részvénytársaság, amely részben magyar állami tulajdonba került, mégsem alakították át állami vállalattá, a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút Rt. (GYSEV) volt, a Fertővidéki Helyiérdekű Vasút Rt.-vel (FHÉV) együtt. A közlekedés- és postaügyi miniszter előterjesztése szerint „[e] vasutak *nemzetközi viszonyaira tekintettel feltétlenül szükséges* hogy működésüket továbbra is az eddigi részvénytársasági formában folytassák”.²³ Ehhez a kormány hozzá is járult, ennek ellenére – talán figyelmetlenségből – a GYSEV-et 1950. szeptember 28-án egy rövid bejegyzéssel állami vállalattá nyilvánították. 1951. október 19-én aztán – az említett miniszteri előterjesztésre hivatkozva – mégis elrendelték „a cégjegyzék továbbvezetését”.²⁴ (A GYSEV és az FHÉV a mai napig jogfolytonosan, részvénytársaságként működik.)

A szintén máig jogfolytonosan – bár 2009 óta már nem részvénytársaságként, hanem kft. formában²⁵ – működő Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. második világháború utáni története is érdekesen alakult. Hiába írta ugyanis elő az 1948. március 25-ei, államosításra vonatkozó döntés a teljes körű állami tulajdonba vételt az egész cégre és valamennyi leányvállalatára, ez a társaságban meglévő külföldi érdekeltségek miatt a vártnál nehézkesebben ment. Bár az 1950-es évek első felében két előterjesztés is készült az Egyesült Izzó állami vállalattá alakításáról, erre végül mégsem került sor.²⁶ Még egy 1957. január 11-én kelt, külkereskedelmi engedéllyel kapcsolatos kormányzati iratban is azt a javaslatot olvashatjuk, hogy „az Egyesült Izzó Rt. az eddigéhez hasonlóan Rt. formájában működjék”.²⁷

Az előzőekben említett nem vagy nem teljes körben államosított külföldi érdekelt-ségű részvénytársaságok mellett volt néhány olyan, már 1948. március 25-én kizárólagos

²¹ SÁRKÖZY 2013: 84.

²² BODNÁR 2002.

²³ Bebrits Lajos közlekedés- és postaügyi miniszter 0881/1950. biz. számú előterjesztése, 1950. szeptember 1., MNL OL XIX-A-83-a-352/1950, 71.

²⁴ TÓTH 1996: 44 (56. lábjegyzet).

²⁵ GE Hungary Kft. néven (a szerző megjegyzése).

²⁶ KOROKNAI 2004: 83–84.

²⁷ Incze Jenő külkereskedelmi miniszterhelyettes 2-001/9/1957. számú előterjesztése a kormány 3041/1957. számú határozatával kapcsolatban, MNL OL XIX-A-83-a-13/1957, 74–78, 75 (az előterjesztés 2. oldala).

állami tulajdonba vett nagyvállalat is, amely – ha tényleges működését tekintve csupán névlegesen is,²⁸ de – megtartotta (vagy némi habozás után visszakapta) részvénytársasági formáját. Ilyen volt a MAHART, az IBUSZ, a CHINOIN, valamint a Richter Gedeon Rt. és a Vadászöltény-, Gyutacs- és Fémárugyár Rt. is. Utóbbi kettő a Kőbányai Gyógyszerárugyár és a VIDEOTON vállalat mellett maradt fenn „cégkeretként”. E vállalatok esetében a cégforma látszólagos fennmaradását jelentős külgazdasági érdekek indokolták, attól tartottak ugyanis, hogy annak megváltoztatása esetén akadályba ütközhet egyes, külföldön lajstromozott érdekeltségek (például hajók, védjegyek, gyógyszer szabadalmak) jogfolytonos fenntartása.²⁹

Az 1950-es években újonnan alapított részvénytársaságok

Bármilyen különösen hangzik, az 1950-es években nemcsak már létező vállalatok részvénytársasági formáját hagyták meg különböző megfontolásokból, hanem három új részvénytársaság is létrejött. 1950. október 28-án alakult meg a Magyar Külkereskedelmi Bank Rt., amely azóta is jogfolytonosan működik (neve 2023. május 1-jén MBH Bank Nyrt.-re változott); 1951. január 24-én jött létre a „MERT” Minőségi Ellenőrző Részvénytársaság; 1956. május 16-án pedig megalakult a „PRESTO” Kereskedelmi és Hirdetési Ügynökség Rt. – utóbbi két cég ma már nem létezik.

A Magyar Külkereskedelmi Bank Rt. alapítására vonatkozó miniszteri előterjesztés szerint a részvénytársasági forma „a vállalatnak a kapitalista államok piacain elfoglalandó szerepére” tekintettel volt szükséges.³⁰ A Minisztertanács az e cégformában való működéshez 1950. október 6-án hozzájárult.³¹ Azért döntöttek teljesen új pénzügyi intézet megalapításáról, hogy annak vagyonát ne fenyegezzék a korábbi államosítások kapcsán végül elmaradt kártalanítások miatti külföldi foglaltságok.³² Az MKB-t formálisan 11 külkereskedelmi vállalat alapította 100 millió forint alaptőkével (amelyből ténylegesen 30 milliót fizettek be), a társaságot azonban ténylegesen nem a részvényesek, hanem két minisztérium (KkM és PM), valamint a Magyar Nemzeti Bank irányította. E szervezetek az évtized végéig harcban álltak egymással a teljes kontroll megszerzéséért, amiből végül a Pénzügyminisztérium került ki győztesen.³³

²⁸ BÁN-KÖRÖSMEZEI 2009: 237; MIHÁLYI 2010: 285; SÁRKÖZY 2013: 84.

²⁹ VEREBICS 2019: 2.

³⁰ Olt Károly pénzügyminiszter 0054/1950. számú előterjesztése, 1950. október 2., MNL OL XIX-A-83-a-355/1950, 31.

³¹ Lásd az 1950. október 6-ai minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvét, MNL OL XIX-A-83-a-355/1950, 5.

³² KÖVÉR 2001: 72; MIHÁLYI 2010: 832.

³³ KÖVÉR 2001: 72–73.

A „MERT” Minőségi Ellenőrző Részvénytársaságot 1951-ben abból a célból alapították, hogy az exportra kerülő termékek minőségét ellenőrizze és tanúsítsa. Mivel ez nemcsak a szocialista, hanem a tőkés relációjú kivitelre is vonatkozott, a külkereskedelmi miniszter előterjesztése szerint – az MKB-hez hasonlóan – ez esetben is *„kívánatos, hogy a vállalat a kapitalista országokban is ismert cégjogi formában működjék és ezért javasoljuk a részvénytársasági formát”*.³⁴ Münz Rudolf igazgató 1959. június 24-én kelt beszámolója szerint a vállalat „a Külkereskedelmi Minisztérium és egyes külkereskedelmi vállalatok minőség-ellenőrző osztályaiból alakult. A megalakításkor csak mezőgazdasági vizsgálatokkal foglalkozó vállalat később fokozatosan vette át a különböző ipari külkereskedelmi vállalatok minőség-ellenőrző részlegeinek létszámát és feladatait.”³⁵

A PRESTO Rt. alapítása még az előző kettőnél is érdekesebb, ugyanis ez a cég az 1951 óta működő azonos nevű külkereskedelmi vállalat jogutódjaként jött létre, a Minisztertanács 3018/1956. (I. 7.) számú határozata alapján.³⁶ Mindezt akár „inverz átalakulásnak” is nevezhetjük, ugyanis kivételes módon nem egy rt. alakult állami vállalattá, hanem fordítva. Az 1968-ban a cég név- és tevékenységi kör-változásával létrejött DATORG Rt. levéltári iratanyagában fellelhető hiteles alapszabály-másolatból – amelyet Adamis Anna, a híres dalszövegíró, „civilben” a DATORG jogtanácsosa kért ki a cégbíróságtól – tudható, hogy a társaság eredeti tevékenysége „belföldi vagy külföldi kereskedelmi ügyletek, továbbá hirdetések közzétételének közvetítése volt”.³⁷ Reklámügynökség volt, amely a kormány döntése szerint 1956-tól átvette a külföldi hirdetések bonyolítását, „az állami vállalat jellegét nem feltüntető formában”.³⁸

Mindhárom újonnan alapított részvénytársaság létrejötte mögött külgazdasági érdekek húzódtak tehát meg. Érdekességképpen megjegyezzük, hogy 1952-ben kis híján egy negyedik rt.-t is alapítottak, ugyanis előterjesztés készült a Minisztertanács részére a 70/1950. (III. 7.) MT rendelettel létrehozott Magyar Rádióhivatal megszüntetése és „a Rádió feladatainak ellátására részvénytársasági formában működő szerv létrehozása” tárgyában, amelyet Magyar Rádiótársaságnak hívtak volna.³⁹ A kormány a javaslatot 1952. január 11-ei ülésén elfogadta, sőt az igazságügy-miniszter kérésére még azt is kimondta, hogy

³⁴ Szobek András külkereskedelmi miniszter Sz. 00675/1950. számú előterjesztése, 1950. november 6., MNL OL XIX-A-83-a-360/1950, 48.

³⁵ Münz Rudolf igazgató előterjesztése a „MERT” munkájáról, 1959. június 24., MNL OL XXIX-G-14-a-21.

³⁶ MNL-OL-XIX-A-83-b-168/1956.

³⁷ Dr. Adamis Anna levele és melléklete, 1969. szeptember 29., MNL OL XXIX-G-26-11.

³⁸ Háy László külkereskedelmi miniszter 3018/I.7./1956. számú MT határozathoz kapcsolódó előterjesztése, MNL OL XIX-A-83-b 3018/1956.

³⁹ A Népművelési Minisztérium 00221/1951. számú előterjesztése, 1952. január 8., MNL OL XIX-A-83-a-417/1952, 47.

„a részvénytársaság megalakulásánál a Kereskedelmi Törvény által előírt formákat be kell tartani”.⁴⁰ Végül a másnap kiadott rendelet csak a hivatal megszűntetéséről rendelkezett, a javasolt formaváltásra nem került sor.

Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a társaságok – a nem államosított külföldi cégek kivételével – *de facto* állami vállalatok voltak. Olyan részvénytársaságok, amelyek egyedüli tulajdonosa az állam, és amelyek részvényei nem forgalomképesek, mivel az 1949. évi XX. törvény 6. §-ára tekintettel rendeltetésüknél fogva az állami tulajdon kizárólagos tárgyai körébe kellett tartozniuk. Ahogy 1978-ban Sárközy Tamás fogalmazott: ugyanazok a szabályok vonatkoztak rájuk, mint a „normál állami vállalatokra”, de a Kt. rendelkezései is irányadók voltak „igen szűk körben”.⁴¹ Utóbbiakat elég megengedően értelmezték: a Kt. 155. §-a például legalább hét részvényest kívánt volna meg egy rt. alapításához, és a korábbi bírói gyakorlat is csak azt fogadta el, ha a részvények utóbb kerültek egy kézbe.⁴² E szabályt az 1950-es években azzal játszották ki, hogy meglévő állami vállalatokkal „jegyeztették” a részvényeket (ténylegesen persze a Pénzügyminisztérium fizette be az alaptőkét).

Irodalom- és forrásjegyzék

- BÁN Péter – KÖRÖSMEZEI András (2009): Gazdasági szervek a XVIII. századtól napjainkig. In KÖRMENDY Lajos (szerk.): *Levéltári kézikönyv*. Budapest: Osiris – Magyar Országos Levéltár, 211–249. Online: https://library.hungaricana.hu/hu/view/MoLDigiLib_VSK_leveltari_kezikonyv/?pg=o&layout=s
- BARÁTH Magdolna (2000): A hároméves tervtől az ötéves tervig. Irányváltás az MKP gazdaságpolitikájában. In FEITL István et al. (szerk.): *Fordulat a világban és Magyarországon, 1947–1949*. Budapest: Napvilág, 301–317.
- BODNÁR Ádám (2002): Az IBM története. HWSW, 2002. május 29. Online: <https://www.hwsz.hu/hirek/40558/az-ibm-tortenete.html>
- CSANÁDI György (1954): Az állami szervek néhány polgári jogi problémája a magyar jogban. *Jogtudományi Közlöny*, 9(9–10), 377–386. Online: https://real-j.mtak.hu/2216/1/JogtudomanyiKozlony_1954.pdf
- EÖRSI Gyula (1950a): Az Alkotmány és tulajdonjogunk szocialista jellege. *Jogtudományi Közlöny*, 5(5–6), 160–164. Online: https://real-j.mtak.hu/2212/1/JogtudomanyiKozlony_1950.pdf
- EÖRSI Gyula (1950b): *Magánjog és polgári jog*. Budapest: Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó.
- EÖRSI Gyula (1955): A magyar jog fejlődésének elvi kérdései népi demokráciánk első tíz évében. *Jogtudományi Közlöny*, 10(6), 321–344. Online: https://real-j.mtak.hu/2219/1/JogtudomanyiKozlony_1955.pdf
- GERMUSKA Pál (2017): Adalékok a magyarországi gazdasági intézményrendszer 1945–1948 közötti változásaihoz. In BANK Barbara – GERMUSKA Pál (szerk.): *Lépések a gazdasági teljhatalom felé 1945–1948*. Budapest: Nemzeti Emlékezet Bizottsága, 11–75. Online: <https://neb.hu/asset/phpprptn4m.pdf>
- HORVÁTH Attila (2005): *A részvénytársaságok és a részvénytársasági jog kialakulása Magyarországon*. Budapest: Rejtjel.

⁴⁰ MNL OL XIX-A-83-a-417/1952, 5.

⁴¹ SÁRKÖZY 1978: 22.

⁴² SZENDE 1927: 5.

- HORVÁTH Attila (2012): A szocializmus korszakának polgári joga Magyarországon. In TATTAY Levente et al. (szerk.): *Pro Vita et Scientia. Ünnepi kötet Jobbágyi Gábor 65. születésnapja alkalmából*. Budapest: Szent István Társulat, 91–114.
- HORVÁTH Attila – VÖLGYESI Levente (2020): A szovjet típusú totális diktatúra Magyarországon. In MEZEY Barna – GOSZTONYI Gergely (szerk.): *Magyar alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris, 492–501.
- KOROKNAI Ákos szerk. (2004): *A Tungsram Rt. története 1896–1996*. Budapest: Aschner Lipót Alapítvány.
- KÖVÉR György (2001): Államosítástól a privatizációig. Egy magyar bank útja a 20. század második felében. In TAKÁCS Péter (szerk.): *Történeti tanulmányok IX*. Debrecen: Debreceni Egyetem, 71–82. Online: https://epa.oszk.hu/03200/03254/00020/pdf/EPA03254_torteneti_tanulmanyok_2001_09_071-082.pdf
- MIHÁLYI Péter (2010): *A magyar privatizáció enciklopédiája I*. Veszprém–Budapest: Pannon–MTA. Online: <https://mek.oszk.hu/18300/18366/18366.pdf>
- PAPP Tekla (2010): Társasági jogi jogalkotásunk rövid története, európai kitekintéssel. In NÓTÁRI Tamás (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára*. Szeged: Lectum, 261–296.
- PETŐ Iván – SZAKÁCS Sándor (1983–1984): A gazdasági intézményrendszer átalakítása 1948–1949-ben. *Medvetánc*, 3–4(4–1), 205–229. Online: https://adt.arcanum.com/hu/view/Medvetanc_1983_4-1984_1/?p-g=206&layout=s
- SÁRKÖZY Szabolcs (2013): *Korlátolt felelősségű társaság a társasági formák nemzetközi versenyében. (Összehasonlító elemzés.)* Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/10575>
- SÁRKÖZY Tamás (1978): *Mit kell tudni a vállalati törvényről?* Budapest: Kossuth.
- SZENDE Péter Pál (1927): One Man Company. *Kereskedelmi Jog*, 24(1), 3–9.
- SZÍVÓS István – UZONI Ödön (1992): Az 1946-ban létrejött szovjet–magyar vegyes vállalatok. *Valóság*, 35(1), 67–85.
- TÓTH Sándor (1996): A Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút rövid története. *Belvedere Meridionale*, 8(3–4), 23–45. Online: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/4489>
- VEREBICS János (2017a): A szovjet polgári jog és hatása az alakulóban lévő magyar civilisztikára, 1948–1951. *Állam- és Jogtudomány*, 58(3), 45–72. Online: <https://jog.tk.hun-ren.hu/uploads/files/2017-03-VerebicsJ.pdf>
- VEREBICS János (2017b): Politikai rendszerváltozás – gazdasági rendszerváltás – átrendező jog. *Gazdaság és Jog*, 25(7–8), 23–30.
- VEREBICS János (2019): Társasági jog az első Gt. előtt. *Gazdaság és Jog*, 27(2), 1–5.
- VILÁGHY Miklós – EÖRSI Gyula (1962): *Magyar polgári jog I*. Budapest: Tankönyvkiadó.